

Göncz László

Ellenszélben

(Naplófoszlány az 1970-es évekből)

Nagyon hidegen fúj az északi szél. A falusi kocsmá előtt dideregve arról tanakodunk, hogy nekivágjunk-e az útnak, amit a viharos széllel szemben kell megtenni. Csupán a rossz idő miatt van bennünk némi határozatlanság. Már az este eldöntöttük, hogy megyünk. Határozott vagyok, hogy menni kell, mert látni akarom az ismeretlent! Nem tudom elképzelni, hogy két kilométerrel távolabb, a gomba alakú vámház mögött milyen kép tárul majd elélem. Annyira kíváncsi vagyok arra, hogy sem a zord téli hideg, sem egyéb kételyeim nem tudnak most megállítani. A két csatlakozó barátom már több alkalommal megjárta az utat, emiatt a tapasztalt utazó benyomását keltik. Én még soha nem léptem át ezt az országhatárt, úgy emlékszem. Motoszkál ugyan a fejemben, hogy hat-hétéves koromban nagynénémmel és a férjével, Jancsi bátyámmal mintha utaztam volna egyszer egy zalai fürdőhelyre. Ez csak képzelet lehet, hiszen nem volt útlevelem sem.

Kiskorom óta élénken érdeklődtem az iránt, hogy mi van a másik oldalon. Könyvek és újságok százait nyálaztam át, mert minden nagyon érdekel, ami magyar. Képzeletben annyi mindent sejtek Magyarországról, ténylegesen megtapasztalni azonban még nem volt alkalmam. A hőszállingózáshoz hasonlítható, nagyon homályos képfoszlányok alapján, amelyek a Magyar Televízió műsorából rossz minőségben eljutnak képernyőinkre, csak sejtem, milyen lehet amott a táj, milyenek az emberek. Bizonytalan vagyok, és kételyek százai motoszkálnak bennem. Nem tudom, hogy miről szólnak odaát a falusi emberek mindennapjai, miről beszélgetnek ismerősök a városi utcákon. Abból a néhány röpké órából, amit a múltban magyarországi rokonainkkal eltöltöttem, amikor meglátogattak bennünket, nem tudom azt megítélni. És ők nem is a szomszédból, hanem Heves megyéből valók, ahová elsodorta őket az első világháború utáni hazakeresés.

A vonatok zakatolását és a mozdony éles füttyét számtalanszor hallottam a másik oldalról, amikor a közeli mezőkön dolgoztunk. Az enyhén emelkedő domboktól és a bokrokkal borított határsávtól semmit nem tudtam elcsípni. Ugyan mennyire más világ van odaát? A keresztapám mindig azt mondja, hogy a „ruszkik mindent tönkretettek”. Másoktól, akik már a második világháború előtt is jártak ott, ellentmondásos híreket lehet hallani. Tudni szeretném végre kérdéseimre a választ! Elszánt vagyok, ezért menni kell!

Nincs több hezitálás, máris ugrunk fel a kerékpárokra, és indulunk Zalába. A megyenevet csak a barátaim miatt említtem. Én most is zalai levegőt szívok, mert egy táj légkörét, szokásait és értékeit nem változtathatja meg semmilyen külső erő. Azt a lakóinak több száz esztendő során végzett verejtékes munkája, szellemi értékei, együtt-lüktetése és hite képezi. Ezen nem változtat, hogy most éppen Muravidéknek hívják a tájegységet, amelyet ugyanúgy szerettek, mintha Zalának hívnák. A nagyanyámnak, amikor majd holnap találkozom vele, amúgy sem mondhatom, hogy Zalában voltam. Ő megszidna érte. Számára a mi falunk ma is éppen olyan zalai terület, mint bármelyik település Kanizsa vagy Egerszeg környékén.

Az ő gondolatvilágából kiirthatatlan az egységes zalai táj. Ezen nem változtatott semmit, hogy éppen a szántóföldje mentén húzták meg a kettészakítottaságot előidéző országhatárt.

Nagyanyám érzésvilágát én is osztom. Mégis másképpen élem meg a valóságot. Érzem, hogy ez a kis táj, ahol élünk, mégsem azonos már azzal, amely a nagyszüleink tudatában él. Már a szüleim nemzedéke is másképpen érez. Ők jugoszláviai magyarok. Nyelvükben és szokásaikban tetőtől talpig e nemzethez kötődnek, de valamiért már nem zalai magyarok. A kisebbségi léttel azonosulnak, és többnyire természetesen tekintik azt. Beleszülettek abba. Az iskolában, a templomban és a hivatalokban csak arról hallottak, hogy így kell ennek lenni. Örüljenek, hogy a kisebbségeket úgy-ahogy megtűrő közegben élhetnek. A múltat ne firtassák, hallották sokszor erélyesen, mert azért a magyarok a felelősek. Én is hallottam hasonló magyarázatokat a tanáraimtól az iskolában. Az „intelmek” a legtöbb emberben befogadó talajra lelnek.

Szüleim nemzedéke az elmúlt évtizedekben nagy megpróbáltatásoknak volt kitéve. Keveset beszélnek róla, mégis nagyon érződik a hatása. Nekik is jutott már a harmincas évek nemzeti elnyomásából és a nagy szegénységből is. A második világháború viszontagságai sem kímélték őket. Akkor ugyan „magyarok lehetnek”, ahogy ők mondják, de ezért aztán később még nagyobb árat fizettek.

Az ötvenes évekről valamiért nem akarnak beszélni. A mi családunkban legfeljebb annyit lehet néha hallani, hogy nem éri meg nagyon magyarkodni. A barátaimnál is sokat tartózkodom, de ott még ilyesmire sem terelődik a szó. Nagyanyám más, és a vele való együttlét rám nagyon hat. Bizonyára ezért élem meg másképpen a környezetemet, és mind jobban érdekel ez a furcsa légkör.

Ha a patak medrét áthelyezik természetes környezetéből, a víz folyása, sodrása hasonló marad, azonban a part megváltozik, eltér az eredetitől. Más lehet ott a talaj, másképpen terjed a növényzet, és néhány esztendő múlva idegen látszatot kelt a vízpart. Az emberi közösség saját akarata ellenére történő megváltoztatása is szétfejlődést okoz. Ez engem tizenhét éves fejjel is nagyon foglalkoztat. A barátaim többsége merőben más. A fiatalokat nem érdekli az országhatár két oldalán élő emberek gondja. A legtöbben nem érzik magukat egy közösséghez tartozónak a túloldalon élőkkel. Szerencsés emberek ők, csak a szórakozással foglalkoznak. A neves angol zenei együttesek frontembereinek szexbotrányai és a Playboy hasábjain olvasható sztorik érdeklik őket. Ausztriában eddig is könnyű volt a modern szemléletű laphoz hozzájutni, most pedig már délszláv nyelvekre fordítva is olvasható. Én is átlapozom, ha van rá alkalom, de különösképpen nem kelti fel érdeklődésemet. Agytekervényeimet valamiért másképpen fonták. Sokszor elgondolkodom ezen a furcsaságon. Ebben a nagy hidegben sem hagy nyugton. Társaim, akikkel együtt támaszkodom a szembe fújó szélnek, nem sokat törődnek ezzel. Nem baj, így is kedvelem őket. Nem szólok nekik erről, csak magamban töprengök.

Az elmélkedés valamennyire feledtetni velem a zord idő okozta fájdalmas hideget. A pamutból kötött kesztyű mindössze néhány percig enyhíti a kerékpár kormányának jéghideg hatását. Már nagyon fázik a kezem, pedig csak pár száz méter van mögöttünk. Kibírom én! Az egyik társamnak még kesztyűje sincs, otthon feledte. Öt-tíz másodpercenként folyamatosan hol az egyik, hol a másik kezét teszi a kabátzsebébe. Őt a múltkor megismert gimnazista lánnyal esedékes találkozás reménye élteti, akiről az indulás előtt folyamatosan beszélt.

Nagyon nehéz ennyire hideg széllel szemben kerékpározni. Csak nagyon lassan araszolunk előre. Apám hasonló időjárásakor mindig azt mondja, hogy jóra való ember még a kutyáját sem engedi ki a házból.

Van benne igazság! A faluban sok háznál tartanak kutyát, amelyek nyaranta mindig ott ólálkodnak az út szélén, most azonban egyet sem látni közülük. Az ebek mind elbújtak valahol a pajtákban vagy az istállók közelében, ahol kevésbé éri őket a hideg szél. Most nem kell attól tartani, hogy valamelyik kirohan az utcára, és nekünk ront.

Nyugalanságomban eszembe jut az útlevel. Elhoztam? Hirtelen mozdulattal a kabátom zsebébe nyúlok, hogy meggyőződjek róla, nálam van-e. Itt van. Milyen kellemes érzés, milyen megnyugvás ez még ebben a hidegben is. Nincs már nagyon messzire a határátkelő.

Elmúltam már tizenöt éves, amikor útlevelhez jutottam. A barátaim többségének akkorra már megvolt e fontos okirata. A bordó színű könyvecskére szlovén nyelven latin betűkkel, szerbül pedig cirill írásjegyekkel van aranyszínűen ráírva a „Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság” szöveg. Azért válthattam ki, mert egy középiskolai program keretében Ausztriába utaztunk. Később is elutaztam néhányszor autóbuszszal az ausztriai Regedébe, ami divatnak számít a muraszombati középiskolások körében. A legtöbbször céltalanul mentem a Mura északi oldalán fekvő városba, vagy egy finom Milka csokoládé kedvéért. Az nálunk nem kapható. Amikor akadt egy kis pénzem, tettem egy kiruccanást a hangulatos városkába. A környező népek minden nyelvén van neve: németül Radkersburg, szlovénul Radgona, magyarul pedig Regede. Gyermekkoromban sokszor hallottam szüleimtől, amikor esőzések után brekegéstől volt hangos a táj, hogy „mennek a békák Regedébe”. A mondás pontos okát nem ismerem.

Mostanában gyakrabban sort kerítek egy-egy regedei utazásra. Akkortól, amióta kevésbé köt le a tanulás. A siker hiánya okozhatja a tanulás iránti érdeklődésem csökkenését, ami mégis nagyon aggaszt. Úgy érzem, hogy még mindig küszködök a beilleszkedéssel, ami bizonytalanságot kelt bennem. Az érdeklődésem másra összpontosul, ami a tanulás rovására megy. Ha nem érdekel a téma, felesleges időpazarlásnak tekintem a szövegmagolást. Inkább a történelem, a népszokások, a magyar irodalom, a földrajz és a foci világába mélyedek bele. Szerelmes is vagyok valamennyire. A családban soha nem beszélünk ilyesmiről. A legjobb barátaimmal szoktam néha szemérmesen megosztani mélyebb érzéseimet. Megtörténik, hogy egy mosolyból a valódi helyzetnél nagyobb történetet kerítünk. Mégis jólesik!

Az utóbbi hetekben különösen nehezen tudok elmélyedni a tanulásban. Az ellenőrzők megírása előtt mindig nagyon megbánom mulasztásaimat. Többször arra döbbenek rá, hogy rágom a körmöm félelmemben. Rimánkodom magamban, hogy ne éppen egem hívjon ki a tanár a táblához felelni. Ha megúszom, nem okulok belőle. Másodszorra is hasonló helyzetbe kerülök, mert éjszakába nyúlóan történelmi regényt vagy focimagazint olvasok.

A focit játszani, rádión hallgatni és tévéen nézni egyaránt szeretem. Ismerem a jugoszláv bajnokságban szereplő csapatok összes játékosát. A neves európai egyesületek eredményei a kisujjamban vannak. A zágrábi horvát nyelvű sportújságot naponta elolvasom az utolsó betűig. Puskásék aranycsapatáról sokat hallottam az idősebbektől. A magyar nemzeti bajnokságban szereplő együttesekről azonban keveset tudok. A határ menti magyar települések focijáról pedig szinte semmit. Azt sem tudom, hogy Lentiben van-e megyei szintű együttes?!

Othon nem örülnek a foci iránti rajongásomnak. Édesanyám megtűri, ő soha nem is ellenezte különösebben. Édesapám előtt, ismerve határozott természetét, sokszor eltitkolja, hogy focizni mentem. Egy ideig arról sem tudott, hogy a Nafta köztársasági mezőnyben szereplő ifjúsági csapatánál leigazoltak.

Édesapám fiatalon maga is rúgta a bőrt, sőt még a rongyból összetákolt ruhalabdát is. Mégis nagyon ellenzi a foci iránti érdeklődésemet. Mindig azt mondja, hogy túlságosan eltereli figyelmemet a tanulástól. Sírtam három esztendeje, amikor 1974-ben az egyik világbajnoki elődöntőt nem nézhettem meg, mert akkor kellett szénát takarni a réten. Édesapámat a sűrű könnyeim nem hatották meg. Gereblyezés közben a nagyujjamon hólyag keletkezett, de az sem mentett fel a munka alól.

Életemben egyszer vert meg édesapám, amikor öcsémmel a falusi focipályán az egyik szünetben a lekaszált füvet gereblyéztük. Távrolról vett bennünket észre, majd amikor délután találkoztunk, nem úsztam meg a verést. A labdarúgással szembeni szigorát nehezen tudom megérteni, mégis nagyon szeretem őt. Szemrehányások közepette mindig hangsúlyozza, hogy embert szeretne faragni belőlem. Az a vágya, hogy nekem kevesebbet kelljen felnőttkoromban szenvedni, mint neki kellett egykor. Szerinte életsikeremnek a foci iránti érdeklődésem nagy ellenlábasja lehet. Bizonyára van benne igazság. A kínos iskolai feleltetések pillanataiban sokszor gondolok határozott intelmeire. Olyankor mindig neki adok igazat.

Azt nehezen viselem el, hogy egy szót sem szólhatok az iskolában magyarul. Erről nem tudok nyíltan beszélni senkivel. Egyik kedves barátommal és padtársammal egymás közt magyar nyelven társalgunk, és van még néhány magyarul is beszélő Lendva-vidéki diáktárs. Soha nem vagyunk hangosak, mert a mi nyelvünket nem beszélő diákok közül mindjárt gúnyosan vagy sértődötten megjegyzi valaki, hogy „bizonyára azért beszéltek magyarul, hogy ne értsünk benneteket”. A múltkor a folyosón is ránk szólt egy negyedéves diák, hogy „ez itt nem Magyarország”. Nem akarunk mi senkinek ártani, sem bárkit megbántani. Környezetünkben a legtöbben a barátaink. Ezért mindig szlovénra váltunk, ha valaki mellénk társul. Ilyenkor olyasmit érzek, hogy elrabolnak tőlem valamit. A magyar nyelv iránti szomjám oltásaként késő este is magyar könyveket olvasok. Néhányat sikerült megvásárolni a vajdasági kiadótól. A könyvtárból rendszeresen kölcsönzöm a regényeket. Emiatt néha még a legjobb barátaim szemében is különc vagyok.

Középiskolai tanulmányaim kezdetétől küszködöm azzal a gondolattal, hogy hátrányos helyzetben vagyok diáktársaimmal szemben. Pedig a szlovének is szépen befogadtak közéjük, néhányukkal nagyon jó barátságban vagyok. Nekem a légkörrel vannak nehézségeim, amit egyszerre érzek szűknek és tágának. A társaim nem érzik kisebbségi szorongásaimat, ezért nem is sejtik gondjaimat. A körülöttem lévő világot egyúttal megközelíthetetlennek, elérhetetlennek látom, mert nyelvismeretem hiányosabbnak tűnik a többinél.

Mi a családban és a falu fővégi részében soha nem beszélünk másképpen, csak magyarul. Az óvodában eleinte semmit nem értettem szlovénul. Ott kezdtem fokozatosan megismerni a számomra idegen nyelvet. Az elmúlt tíz évben megbarátkoztam vele. Nagyon sok szlovén költő és író művét ismertem meg, és tetszenek. Sok bennük a hasonlóság a magyarral. Ma már folyékonyan beszélem a szlovént. Mégsem érzem magam eléggé biztosnak ingoványos talaján. Nem zavar, hogy az előforduló kiejtési hibáimat kijavítják. Mégis ott motoszkál a fejemben, hogy soha nem fogom tökéletesen elsajátítani. És arra is sokszor gondolok, hogy az anyanyelvem rovására küzdök annak birtoklásáért. Annak mégis örülni kell, hogy egy másik nemzet kultúráját és szokásait százsorta jobban megismerhetem, mint ha azzal turistaként találkoznék. Az ilyen lehetőségnek azonban ára volt. De ha már így van, valamennyire meg kell vele barátkozni. Az ellenkező esetben világgá kell menni, amint azt édesanyám öccse, Laci bátyám tette. Ő az ötvenes években Ausztria érintésével Kanadába szökött, mert nem volt hajlandó elviselni az itteni körülményeket.

Erről tavalyelőtt mesélt nekem, amikor a családjával itt járt látogatóban.

A középiskolában már a legelső nap történt velem egy kellemetlen esemény. Az egyik tanárnő a bemutatkozásomkor, miután kiderült, hogy magyar vagyok, megjegyezte, hogy bizonyára komoly gondjaim lesznek majd a tanulásnál. Elszégyelltem magam e szavak hallatára. Nem tudtam többet egy szót sem kimondani. Úgy lépegettem vissza a negyedik padba, ahol ültem, hogy a tekintetemet nem mertem fölemelni. Csak a padlót bámultam. Bizonyára nem kívánt megbántani a tanárnő, mégis, amikor visszagon-dolok azokra a percekre, mindig izzadság képződik a bőrömon. Ebben a hideg szélben is erre gondolva, néhány pillanatra elfeledem, hogy mennyire fázok.

Rokonszenves és kellemetlen emlékek váltják egymást gondolataimban, felfoghatatlan gyorsasággal. A nagy szél miatt tásaimmel amúgy sem tudnék beszélni. Ha valamelyikünk szólni akar a másiknak, akkor a fülébe kell ordítania a szavakat, hogy megértse. Józsi éppen azt kiabálja a fülembé, hogy nemsokára pénzt kell beváltani a határátkelőn.

Mostanra sikerült annyi pénzt összegyűjtenem, hogy a határátlépéskor kifizessem a kötelező összeget, amiért valamennyi forintot kapok. Nem tudom, hogy pontosan mennyit adnak a mi dinárunkért. Nem is érdekel különösebben. Ezt a pénzt erre szántam. Sokan bírálják a kötelező pénzbeváltást, ami érthető, hiszen egy munkásembernek nem könnyű a kevés fizetésből erre a célra pénzt tartalékolni. Sokadszor magyarázom magamnak, hogy én megszolgáltam ezt az utat, hiszen a takarékoskodás miatt legalább egy hónapig nem ettem uzsonnát az iskolában. Forint nem volt még a kezemben, csak újságban láttam, hogy milyen a magyar bankjegy. A százforinton Kossuth portréja van, arra pontosan emlékszem. Valamelyi-ken Petőfi is látható.

Néhány perccel korábban az útlevel miatt aggódtam, most meg azért lettem ideges, hogy nálam van-e a szükséges pénz. Nem vesztettem-e el azt, amikor a büfében kifizettem a kávé? Ismét ijedten nyúlok a nagykabátom zsebébe. Újra gyorsan megnyugszom, amikor megtapintom a papírpénzt.

Gondban vagyok, hogy édesanyámnak sem szóltam mai utamról. Hátha akkor megghiúsult volna ez az alkalom is. Édesapám nem váltott ki sem magának, sem az édesanyámnak útlevelet, mert mindig azt mondja, hogy minek feleslegesen kószálni a világban, és a keservesen megkeresett pénzt elkölteni. Szorongok néhány másodpercig emiatt. De nemsokára tizennyolc éves leszek, és annyira szeretném látni, hogy mi van a túloldalon! Azzal nyugtatom magamat, hogy nem követek el nagy hibát ezzel a kiruccanással. Felülkerekedik bennem az ismeretlen tájjal történő találkozás vágya! Édesapám ezt nehezen értené meg. Abban reménykedem, hogy nem fogja megtudni. Hétvégén máskor is csatangolok, így remélhetőleg kü-lönösebb feltűnést nem kelt a távozásom.

Az én jó édesapám jelleme merőben eltér a legtöbb barátom édesapjájától. Szigorú és határozott, ezért sokszor mérges vagyok rá. És egyúttal nagyon szeretem, mert tudom, hogy szorgalmával a semmiből nagyot alkotott a családunk érdekében. A vidék egyik legkiválóbb ácsmestereként tartják számon, pedig a szakmát csak gyakorlatban sajátította el. Mindig nagyon félttem, hogy ne érje semmi baj. Csak azt tud-nám, hogy miért ennyire szigorú. Miért ilyen magasak az elvárásai velem szemben? Nem nézi jó szemmel mostani kiruccanásomat, azzal tisztában vagyok. Édesanyámnak azonban szólhattam volna, mert ő túl-ságosan is megértő. Örül annak, ha a gyermeke többet meríthet az élet szépségeiből, mint amennyi neki megadatott. Hibáztam, hogy nem szóltam neki a mai útról.

A telepes házak első sora, amelyek a két világháború között épültek, amikor lakóikat idetelepítették, már mögöttünk van. Felértünk az enyhén emelkedő dombtetőre. A gomba alakú vámház a magyarországi oldalon már csak néhány száz méterre van tőlünk. Amikor a közeli mezőn dolgoztunk, mindig megfigyeltem, hogy az alsó szintje sokkal szűkebb, mint az emeleti rész, amelynek minden látható oldalán ablakok sorakoznak. Úgy néz ki messziről az épület, mint egy óriásvargánya. Ebben a zord időben is kirajzolódik sajátos alakja. Jobb oldalon a telepes házak második csoportja látszik. Egy magányos épület is áll a mezőségekben. Apám szerint mögötte néhány száz méterre volt egykor a szabólakosi major. Miután meghúzták a határt, amely átszelte a majorhoz tartozó udvart, a magyarországi oldalra került az épületegyüttes. Mindig magam elé képzelem az ökröket, amelyekkel szántották a nagy földeket. Én azt már nem láthattam, és az épületre sem emlékszem, mert az ötvenes években lebontották. Úgy beszélnek a falusi emberek, hogy amikor a negyvenes évek végén a határsávot felszántották, és kifeszítették a szögesdrótot, megszűnt ott az élet. Az épületeket is eltüntették.

Megérkeztünk a jugoszláv vámházhoz. Elég alacsony épületnek tűnik közlől. Senki nincs kint a személyzet közül, mert egy lélek sem utazik errefelé rajtunk kívül. Nyáron nem így volt. Akkor csehszlovák és lengyel rendszámú autók százai álltak sorba, hogy az Adriai-tengerre menet bejuthassanak Jugoszláviába. És visszafelé is hasonló volt a helyzet. Volt olyan nap, amikor több kilométeres volt a személygépkocsik sora. Olyankor néha, főleg az esti órákban, a helyi gazdák burgonyaföldjei is megsínylettek az utazók éhségét. Nem szép dolog az ilyesmi, de a gyomor nagy úr, ahogy a gyertyánosi kedves rokonunk szokta mondani! Közülük sokan a mi falunkban árusították különböző portékáikat, hogy az eladott tárgyak árából némi élelemhez vagy üzemanyaghoz jussanak. Tavaly édesapám is vett az egyik lengyel családtól kiváló minőségű konyhakéseket, nevetségesen olcsó áron. A nyári gépkocsiozónból a hideg téli napokra még hírmondó sem maradt. Olyan látszatot kelt a határátkelő, mintha már régóta egy lélek sem járt volna arrafelé.

A barátaim mennek elöl, egészen a sorompóig nem állnak meg. Amikor megpillantanak bennünket az ablakon át, azonnal kijön egy útlevelező rendőr. Mogorván kérdezi tőlünk, hogy hová a fenébe megyünk ilyen időben. Közben begombolja hosszú, térdig érő télikabátját. Elkéri az útleveleket. Lapozza őket. Az enyémet hosszabban vizsgálja, majd a nevemet szólítja tört szlovén nyelven, szerbes kiejtéssel. Jelentkezem.

– Te még nem voltál Magyarországon? – kérdezi.

Tekerem a fejemet, és csak annyit válaszolok, hogy nem. Valamit mond még halkán, amit a hangos szélzúgás miatt nem értek. A dombtetőn még erősebben fúj a szél, mint lentebb a faluban.

A rendőr beviszi az útleveleket az épületbe, és jelzi, hogy várakozzunk. Mást aligha tehetünk, gondolom magamban bizonytalanul. Idegességemben még jobban fázom. Néhány pillanatig újra kételkedem elhatározásom helyességében. Éppen ma kell meglátnom, hogy mi van a másik oldalon? Ösztönösen arrafelé nézek, ahol a sorompó előtt egy katona áll. Neki sem lehet kellemes ebben a dermesztő hidegben. Bár annyira be van takarva az arca egy vállig érő sapkafélével, hogy csak a szeméi látszanak ki alóla.

A rendőr nemsokára visszaadja útleveleinket, miközben gúnyosan mosolyogva a fejét tekeri. Ugyan mit gondolhat rólunk? Közben a vámos is kilép meleg odújából. Bár semmit nem viszünk magunkkal, ő mégis a bejelenteni való után érdeklődik. Az is érdekli, hogy mennyi pénzünk van. Elő kell kotorni a bukszákat az ajakig begombolt kabát belső zsebéből. Amikor meggyőződik róla, hogy a megengedettnél nincs több pénz a bukszában, kigomboltatja velünk a kabátot, és néhány tapintással ellenőrzi a belső zsebeket. Alighanem a hidegnek köszönhetjük, hogy nem tart hosszan a vizit.

Először élek meg ilyet, és szörnyen bosszant. Az osztrák határátkelőnél mindig kedvesebbek voltak. Megalázó ez az egész. Nyugtatom magamat, hogy a csempészek és más szabálysértők miatt szükség van ilyesmire is. Végre elindulhatunk.

A magyar katona int valakinek a gomba alakú vámház felé, miután néhány másodpercre emelkedni kezd a sorompó. Rendkívül hosszúnak, több mázsásnak tűnik a piros-fehér-zöld színekkel átfestett, a szénásszekerek rögzítésénél használt nyomórúdra emlékeztető vassorompó. Ez természetesen nem fából készült. A vámházból irányítják a felvonását. Nagyon dobog a szívem, amikor kerékpárjainkkal elhajtunk a Magyar Népköztársaság feliratú tábla mellett. Magyarországon vagyok! Hányszor elképzeltem már magamban ezt a pillanatot. Most eljött az ideje. A nagyanyámra gondoltam, aki százszor elmesélte, amikor 1941-ben, a felszabadulás idején, ahogy ő minősíti azokat az éveket, néhány száz méterrel távolabb vottal átrobtok az akkor már nem létező országhatáron. Most ismét van határ, azonban végül én is átjutottam rajta. Következik a magyarországi oldalon a vizsgálat. Egyik társam azt sűgja, hogy a „magyarok szőrszálhasogatóbbak tudnak lenni”. Nem akarom elhinni. Nekik nem jelent semmit, hogy a határ másik oldaláról magyar fiatalok érkeznek?

– Hová ennyire sietős az útjuk ebben az ítéletidőben – kérdezi a világosszürke kabátot viselő vámos, aki egyszerre jön ki az épületből az útlevéért nyúló katonával.

– Lentibe – válaszolja az egyik útitársam.

– Pénzük csak annyi van, amennyi a váltáshoz szükséges? – kérdezi közömbösen a negyven év körüli férfi. Én biccentéssel jelzem, hogy igen. Izgulok. Ez természetes, gondolom magamban, hiszen életemben első alkalommal szemtől szemben állok az országba történő belépést engedélyező hivatalnokokkal.

– Maga nem beszél magyarul? – kérdezi tőlem emeltebb hangon, valamelyest fölényesen a vámos. Bizonyára észrevette rajtam, hogy kissé ideges vagyok.

– De, de, be-beszélek magyarul – válaszolom dadogva, ami sokszor megtörténik velem, amikor szavaimmal a gondolataimat is meg akarom előzni. Gyors beszédem ilyenkor gyakorta beszédhibába torkoll. A vámos nem bonyolítja a vizsgálatot. Bizonyára azt feltételezi, hogy kalandvágó fiatalok kiruccanásáról van szó. Fázik ő is, ezért az ajtóból csak annyit szól vissza, hogy amikor visszakapjuk az útlevelet, és forintra váltjuk a dinárunkat, jelezzük, aztán mehetünk tovább. Nemsokára visszakerül az útlevel is. Bemehetünk az épületbe rendezni a kötelező beváltást. Amíg egy idősebb hölgy kifizeti hármunknak a dinárért járó forintot, valamennyire átmelegszünk. Fagyos ujjaimban még mindig fájdalmat érzek, mégis felülkerekedik bennem a megkönnyebbülés, hogy a túloldalon vagyok.

Nagy kő esik le a szívemről, amikor felemelkedik a hatalmas sorompó, és mi hárman gyorsan elilánunk mellette. Enyhén balra kanyarodó utat lehet előttünk látni. A lejtőn leereszkedve bal kéz felől megpillantok egy gémeskutat. Nem közvetlenül az út mellett van, mégis észre lehet venni. Aligha használhatják már, mert eléggé rozogának tűnik. A társaim már korábbi utazásaikkor megfigyelhették. Ezúttal nem is néznek arra. Én eddig csak képeken láttam ilyen kutat. Eszembe jut egy olvasmányom arról, hogy a török hódoltság idején honosult meg errefelé az ilyen típusú kút. A mi falunkban a hatvanas évek után már nem volt belőle, vagy gyermekként elkerülte a figyelmemet.

A kerékpárról, amennyire csak lehet, nézem a vonzó látványt. A kútkáva melletti függőleges rúd valószínűleg fából készült, mert a felső vége, így messziről, két kurtára vágott faág látszatát kelti. Azok közé

rögzítették a kanna kiemelésére szolgáló gémet, amelynek az egyik végére valami törzsökféle van rögzítve, hogy a víz felemelése könnyebben történjen. Kisgyermek korom óta nagyon tetszettek a gémeskutas képek. Rajzórán többször is festettem ahhoz hasonlót. A hidegkútnak nevezett, tetővel fedett és lécekkel körülkerített kutat is, amelyik az egyik szőlőparcellánk alatt található, a róla elnevezett hegyi dűlőn, többször próbáltam megfesteni. Nem voltak remekművek, csupán gyermekpróbálkozások. A kút-motívum valamiért nagyon vonzott. Pedig ellentmondásos érzelmek jutnak mindig eszembe egy-egy kút láttán. A nyolc-tíz méter mélységben látható víztükörtől gyermekkoromban félttem. Minden mély kútba félelmet képzelek. Amikor még kiskamasz koromban vizet mertem a hazai kútból, miután elmerült a vödör, gyorsan más irányba fordítottam tekintetemet. Nehogy a víz tükre lehúzzon a mélybe. A falubeli öregasszonyok gyakran beszéltek ilyesmiről. Szomszédságunkban is történt kútba fulladás, ennek tragikus emléke máig él bennem.

Az út menti bozótostól élénk lép két katona. Ők is kérik az útlevelet. Bizonyára fázhat az ő kezük is, mert a magasabb alig tudja fellapozni iratainkat. Az egyik társamnak a sapkát le kell venni a fejéről, mert időközben kis bajsza nőtt, ami hiányzik az útlevélben rögzített fényképen. A tőlünk mindössze két-három esztendővel idősebb katonák is érdeklődnek, hogy hová igyekszünk, aztán jó utat kívánva visszahúzódnak a bokrok mögé.

Azon töprengek, hogy mi motoszkálhat ezeknek a fejében, amikor a határ másik oldaláról érkező fiatalok magyarul beszélnek nekik. Tudják-e, hogy a másik oldalon is élünk magyarok? Mit hallanak Jugoszláviáról? Ismét nagyon fázik a kezem, a vámházban gyűjtött melegségérzet elfogyott. Felváltva hol a bal, hol a jobb tenyeremet bujatom a kabátzsebembe.

Közben felérünk az enyhe lejtőn. A távolban már látni lehet a közeli falu házait. Nincsenek közvetlenül az országút mellett. Jobb oldalon egy bunkerszerű betonépítmény látható, néhány méterre az úttól, lövésrészekkel, amelyek a jugoszláv határ felé nyílnak. Az északi oldalon lévő bejáratot eléggé benőtte a gaz. Bizonyára most már nem küldenek bele katonákat. Amikor az ötvenes években hidegháborús hangulat uralkodott errefelé, akkor alighanem rendszeresen megfordultak ott géppuskások. Ha ma is lenne valaki a betonveremben, akkor mi aligha kerékpároznánk errefelé.

Mifelénk szokatlan, hogy a katonák az út mentén többször igazoltatnak. Emiatt elmarasztalóan beszélnek nálunk az emberek az itteni rendszerről, és szidják a szovjet rezsimit. Ezek a fiúk nem oroszok, és nekik sem lehet könnyű feladat a határsáv mentén őrködni.

Nagy útkereszteződés következik, de előtte még jobb oldalon felbukkannak a vasúti sínek. Az út másik oldalán is látszik valamennyi a vasúti töltésből, amelyet már legalább harminc éve nem használnak. Amióta felszedték az Alsólendva felé vezető sínpárokat. Ismét eszembe jut nagyanyám kedves élménye, amikor 1941-ben ezeken a síneken élte meg élete legszebb utazását. Elutazni Budapestre számára mindennél felémelőbb élmény volt. Néhány másodpercig odaképzelem magam a robogó vasúti kocsiba. Látom, amint nagyanyám törölgeti örömkönnyeit, hogy megélte azt a napot. Lassan haladunk előre a Lenti felé vezető főúton. Most oldalról ér bennünket az északi szél.

Fagyos, dértől fehérre festett szempillákkal érkezünk egy út menti vendéglőhöz. Az ajtó felett ki van írva: Varga Tibor kocsmája. Barátaim a bejárat felé kanyarodnak. Rettenetesen fázom, mégis vonakodom a betéréstől. Szeretnék továbbmenni, de nem lehet, mert pajtásaim a kerékpárokat a kerítésnek támasztják, és már kopognak is az ajtón. Követem őket én is.

A kocsmában nincs túlságosan meleg. Az átfázott embernek mégis kellemesnek tűnik a borszagtól átítított, cigarettafüsttől homályos levegő. Mindössze három ember üldögél egy asztalnál. A másik két, fakult piros kockás abrosszal terített asztal szabad. A kocsmáros, talán hatvanesztendő, alacsony, elől enyhén kopaszodó férfi, kedvesen köszönt bennünket. Mi azonnal a kör alakú kályha mellé lépünk, és fagyos kezeinket az enyhén meleg cserépfelületre helyezzük. Azonnal fájni kezdenek az ujjaim a hirtelen hőmérsékletváltozástól.

– Bödeháziak a fiatal emberek? – kérdezi a kocsmáros, akit az egyik vendég közben Tibinek szólított. Ő lehet Varga Tibor, gondolom a cégfelirat alapján.

– Nem, dehogy, mi a túloldalról jövünk – vágja rá egyik barátom.

– Jugók vagytok, barátaim. Jól beszéltek magyarul – fűzi hozzá az előbb szóló.

– Mi is magyarok vagyunk, csak éppen jugoszláv állampolgárok – válaszolom.

– Tudom, hogy vannak még Alsólendván magyarok, de sokan már nem vállalják a magyarságukat. A múltkor találkoztam két legénnyel, akik egymással magyarul beszéltek, hozzám azonban nem akartak magyarul szólni – jegyzi meg.

– Nem vagyunk már mi rendes magyarok. Csak beszéljük még a nyelvet – kapcsolódik be a párbeszédbe az egyik társam. Meglepődve hallgatom, és nagyon elszégyellem magam miatta. Nincs erőm vitatkozni vele, és talán nem is ide tartozik. Sajnos a baráti körömből többen is hasonló véleményen vannak.

– Milyen jó, hogy ismét jöhettek hozzánk! Én még a világháború idején sokat tartózkodtam a göntérházi nagyanymnál – jegyzi meg a három közül feltehetően legidősebb vendég, másra terelve a szót.

– Mit kívánnak fogyasztani a fiatal emberek? Van kiváló szilvapálinkám, amit ebben a hidegben nagyon ajánlok. Vagy egy kupica vodkát óhajtanak? – kérdezi Tibor kocsmáros.

– Maradunk a pálinkánál – válaszolja mosolyogva az előbb hangoskodó kollégám. Én nem szoktam pálinkát inni. Előfordult ugyan, hogy néha, baráti társaságban kólát ittam rummal, ami divatos ital a fiatalok körében. Az elmúlt hónapokban egy-két alkalommal „kírúgtam ugyan a hámfából”, azonban jobban szeretem az üdítőitalokat. Ezúttal nem kéretem magam, és két társammal együtt én is a pálinkáskupához nyúlok. Nem sikerül egy hajtásra lehúzni az erős italt. Társaim kérnek még egy-egy kupával. Cimboráim jól ismerik szokásaimat, ezért nem unszolnak az ivással.

– Ott, Jugóban azért jobb a világ, mint itt nálunk. Ott nem szedték el a földeket, mint errefelé. Bármennyire láncos kutya is az a Titó Jóska, olyasmit nem tett. Itt bizony addig agitáltak az emberek körében, és nyomást gyakoroltak különböző módon ránk, amíg nem álltunk kötélnak – jegyzi meg az egyik vendég.

– Neked sincs annyira rossz sorsod, dolgozol is meg nem is a szövetkezetben. Azt kell tenned, amit mondanak, és nem kell azon törnöd a fejedet, hogy elegendő lesz-e a termés a költségtörlesztésre – vágja rá a kocsmáros.

– Arra kell csak ügyelnünk, hogy az asszonytól tudjunk annyi pénzt kunyerálni, hogy az általad kirótt adósságszámlát ki tudjuk fizetni – mondja ironikusan a legfiatalabb vendég.

– Viccelődhetünk mi a saját bajunkon, de azt el kell nektek mondanom, fiatal barátaim, hogy nagyon megviselte ezt a vidéket a szövetkezetbe kényszerítés – magyarázza halkabban a harmadik ember. Látja, hogy nem vagyunk jártasak e dolgokban, ezért bővebben mesél a szövetkezetek szervezésének durva helyi vonatkozásairól.

Engem érdekel a történet, ezért nagyon figyelek minden szóra. Mi alig tudunk valamit erről. Az itteni ún. „tieszek”-ről nálunk is beszélnek az emberek, azonban a most hallottak alapján egyértelmű, hogy kevesen vannak a határ másik oldalán tisztában az itteni helyzettel. Szó esik Titóról is. A pajtásaim megjegyzik, hogy a jugoszláv elnökről nem kell semmi rosszat mondani, mert az emberek nagyon szeretik őt. Az ott élő magyarok is. Az egyik kocsmai vendég próbál kötekedni, de nem fajul vitává a párbeszéd.

Bő fél órát ülünk a kellemesen meleg helyiségben. Már nem fázunk. A társaim piros arca utal még a kinti dermesztő hidegre. Bizonyára az enyém is hasonló, de azt szerencsére nem látom. Elköszönünk az új ismerősöktől, és továbbindulunk. Úticélunk a közeli nagyobb település, Lenti. A kocsmában azzal vigasztalnak búcsúzóul, hogy a pálinka hatása segíti majd leküzdeni a bő három kilométer hosszú nyílegyenes út megpróbáltatásait.

Az említett útszakaszt szinte semmi nem védi a vihartól. Nincsenek fák az út mentén, csupán néhány bokor. Közvetlenül zúdul felénk a száraz hópolyhektől szürkített északi szél. A rédicsi határórlaktanya bejáratánál két katona áll. Még a tekintetüket sem fordítják felénk. A nagy épületegyüttes után még egy-két alacsony épület van a főút mentén, a másik oldalon pedig a vasútállomás, aztán következik a kocsmában emlegetett nyílegyenes útszakasz. Semmi nincs az út mentén. A dértől megbarnult kórokat egészen a földig hajlítja a szibériai erejű szél.

Emberfeletti megpróbáltatás a hátralévő útszakasz. Néhány hónapja néztem egy filmet az osztrák tévécsatornán, amelyben a főszereplő, Zsivágó doktor utolsó életerejével bolyongott az orosz télben, valamikor a nagy orosz forradalom idején. A mi szenvedésünk nem ér fel a filmben látottakkal, bár mi itt a zalai síkságon is rettenetesen fázunk. A különbség az, hogy mi magunk vállaltuk a megpróbáltatást. Az orosz belháború idején más volt a helyzet. Mennyire mást tükröz a film, mint amit a tankönyvekben olvasunk. Hol van az igazság? A Torontóban élő anyai nagybátyám a nyáron itthon volt látogatóban, és arról beszélt, hogy ne higgyek a ránk tuszkolt szocialista elméletben, mert ezek itt csak hazudnak. A szüleim is hallották állítását. Később figyelmeztettek, hogy bárhogyan is gondolom az igazságot, a Laci bátyám véleményéről mások előtt hallgassak. A faluban az idősebb emberek, akik közül néhányan jártak a galíciai fronton az első világháborúban, hasonlóan beszélnek a történelmi eseményekről, és a mai rendszerről is, mint Laci bátyám. Az iskolában merőben mást hallunk. Engem nagyon érdekel az igazság, bármilyen legyen is az! A Zsivágóról szóló filmnek nagyobb lehet a történelmi hitelessége, mint amiről az iskolában hallunk. És maga a történet is szívet szorongató.

Lenti előtt ismét igazoltatnak bennünket a határőrök. Már annyira fázunk, hogy alig tudjuk előkeresni útleveleinket. Nem bírunk többé felülni a kerékpárokra, az utolsó másfél kilométert gyalogszerrel tesszük meg. A bicikliket toljuk magunk mellett. Annyira fázok, hogy képtelen vagyok figyelni a körülöttem sorakozó házakra. Megszűnik bennem a gondolatok tudatosan erőltetett felsorakoztatásának ereje is, ami eddig valamennyire feledtette velem a kíméletlen hideget. Most már csak a hideg okozta fájdalomra gondolok.

– Itt vagyunk a templomnál, és mellette van a presszó – nyögi Jóska a fülemben.

Na végre itt vagyunk, suttogom magamban.

Amikor belépünk az eléggé sötét helyiségbe, a szemeim annyira könnyezni kezdenek, hogy alig látok valamit. Nagyon sokan vannak itt. Mi néhány percig mozdulatlanul állunk, mint valami jégbábuk. Az jut eszembe, hogy óriási szerencsénk volt, mert akár meg is fagyhattunk volna. De most itt vagyunk, és a nagy vágyam teljesült! A körülmények alig érdekelnek ezekben a percekben. A cigarettafüstöt vágni lehet, ami

egyre jobban ingerli a szemeimet. Nem vagyok érzékeny a füstre, magam is néha rágyújtok egy szál Marlboróra, de most nehezen viselem el.

Három helyiségből áll a presszó. A helyiségek között ajtó nélküli, nyitott átjárók vannak. Miután valamennyire magunkhoz térünk fagyott kábultságunkból, a középső teremben egy üres asztalhoz megyünk. Kimerültségemben ráesem az egyik székre. Először az ujjaimat próbálom mozgatni. Most még jobban fájnak, mint a rédicsei kocsmában. Alig bírom előszedni a zsebkendőmet, hogy megtöröljem könnyes szemeimet. Közben egy harminc év körüli, eléggé csinos, de kevésbé kedves pincérnő félvállról megkérdezi tőlünk, hogy fogyasztunk-e valamit. A két barátom teát rendel rummal. Én rumot nem kérek, csak orosz-teát. Közben bámulom a körülöttünk nyüzsgő tömeget. Számomra szokatlan, hogy ilyen jellegű helyen ennyi ember legyen. A forró kerámiacsészét, amiben a teát hozzák, mindkét tenyeremmel körülmarkolom. Két percig biztosan görcsösen szorítom ujjaimmal, miközben lassan szűrösölöm a forró folyadékot.

A vendégek többsége fiatalokból verbuválódott, de vannak idősebbek is. Csak most veszem észre, hogy a második asztalnál ismerősök ülnek. Az egyik szomszédos muravidéki faluból valók. Szlovénul beszélnek egymás közt, pedig tudtommal mind magyarok. A szavakat rosszul lehet érteni, mert a zenegépből nagyon hangosan szól a zene. Eddig csak a rádióban hallottam a „Régi csibészek” zeneszámot. Nagyon tetszik. Itt még hatásosabb, mint otthon a rádióban. Szégyellem, hogy az Omega együttest alig ismerem. A zenészek nevét sem tudom. Az ének olyasmiről szól, amivel én is gyakran szembesülök. Sokszor csak nézem az ismeretlen embereket, és ők is néznek felém, aztán a legtöbben szó nélkül továbbmennek.

Ahogy sorakoznak a zeneszámok, még inkább rádöbbenek, hogy mennyire hiányosan ismerem a magyarországi együtteseket. Egyik kedves diáktársamtól hallok valamennyit róluk, aki nagy rockzene-rajongó. Néhány magyar együttest is ismer, bár leginkább az angolokat kedveli. A bátyja egyetemista korában állítólag az egyik szlovén együttesben játszott. Az Omegát, a Lokomotív GT-t és a Skorpiót sokszor emlegeti. Neki van lemezjátszója és gitárja is. Nekem a rádión kívül alig van módom megismerni ezt a műfajt. Nálunk a falusi bálokban ritkán játszanak magyar könnyűzenét. Más a helyzet az egyéb énekekkel. Népdalokat és magyarnóta-slágereket tömördedet hallottam Ilonka nagynénémtől. Nagyon sokat megtanultam közülük. Kedvelem azt a műfajt is, pedig a kortársaim többsége eléggé vonakodik az ilyesmitől.

Egy lány jön az asztalunkhoz. A múltkor megismerkedett a Jóskával. Egyszer láthatták csak egymást, mégis úgy beszélgetnek, mintha több éve ismerősök volnának. Jóska szemei ragyognak. Láthatóan büszke rá, hogy előttünk egy lány leül mellé.

– Mónika vagyok, második gimnazista – fordul néhány mondat után felém a lány.

– Engem Lacinak hívnak – válaszolok.

– Ma jött először Magyarországra. A Ferit pedig már láthattad, hiszen voltunk már vele itt együtt – magyarázza Jóska.

– Az autóddal jöttetek? – érdeklődik tovább a lány Jóskától. Kellemetlen volt számára a kérdés. Bizonyára a múltkor lódított a lánynak. Nincs neki autója, és jogosítványa sincs, hiszen nem múlt el még tizennyolc éves.

– Kerékpárral jöttünk – válaszolja Jóska csendesebben, és másra próbálja terelni a szót. A lány azonban tovább firtatja a gépkocsi-ügyet. Jóska elszégyelli magát. Elpirul, aztán őszintén elmondja, hogy neki nincs autója, az édesapjának azonban van.

– A múltkor azt ígérted, hogy elviszel majd Zalaegerszegre – jegyzi meg szemrehányóan Mónika. Jóska csak vonogatja a vállát. A lány elneveti magát, aztán faképnél hagy bennünket. Mindnyájunk számára kellemetlen a kialakult helyzet. Jóskával többször megesik, hogy hengegése miatt nehézségekbe keveredik. Néhány percig némán ülünk mind a hárman. Jóska a körmét rágja, én pedig olyan látszatot próbálok kelteni, hogy élvezem a zenét.

Kis idő múlva két ismeretlen, nálunk néhány évvel idősebb legény lép hozzánk. Az egyik megkérdezés nélkül leül az üres székre. A másik a szomszéd asztaltól egy széket hoz a miénk mellé, és mellém ül.

– Mi újság van, fiúk? Udvarolni jöttetek ide? – kérdezi gorombán a bajuszt viselő. Utána megjegyzi, hogy foglalt lányokhoz ne nyúljunk, mert velük gyűlik meg a bajunk.

– Viccel ám a barátom, ne féljeteK – vág közbe nevetve a világosabb hajú, jóval testesebb legény. – Azért ültünk mellétek, hogy fizessetek nekünk italt. Nektek több a pénzetek, mint nekünk.

Mindhárman ösztönösen a pincérnő felé nézünk. Rendelünk két konyakot a fiúknak. Később, amikor elhagyják asztalunkat, egy fiatal pincérnő megjegyzi, hogy mindig kihasználják az idegeneket. Jóska még mindig kellemetlenül érzi magát a lánnyal történt eset miatt, ezért javasolja, hogy menjünk el egy másik helyre. Elégge átmelegedtem ugyan, és nagy kedvem nincs a hidegre menni, mégis kötélnek állok.

Elmegyünk a Sport vendéglőbe. Más itt a hangulat a presszóhoz viszonyítva, a rédicsi kocsmához hasonlít. Egy nagy helyiségben van vagy tíz asztal és három-négy vendég. Hidegebb van, mint a presszóban volt. A hangulat alapján minden vendég túl van már néhány hosszúlépésen vagy sörön. Leülünk az ablak melletti asztalhoz. A hamutárca mellett rengeteg szemét, és cigarettahamu van az asztalon. Nedves sörfoltok láthatók a több helyen kiégetett asztalterítőn. Mosás is nagyon ráférne már. Kedvesen mosolygó, alacsony pincérnő lép mellénk. Elnézést kér a rendetlenségért, és elpanaszolja, hogy egy asztaltársaság nagyon berúgott itt előttünk. Úgy távoztak el, hogy nem fizették ki az adósságot sem. Egy traubiszódát rendeltem.

Összebarátkozunk két máhomfai fiúval, akik utánunk érkeznek a kocsmába. Elmondják, hogy a falu itt van a közelben, a Lovási felé vezető főút mentén. Jókedvűek, de nagyon rokonszenvesek. A rideg helyiségben kellemes a társalgás. Az agresszív típusokat nem kedvelem, azért ha olyanokra bukkanok néha, inkább továbbállok. Én ritkán iszom a kelletténél többet, énekelni azonban szeretek. A részeg ember is lehet időnként kedves, bár sajnos sokkal gyakrabban unalmas, hengegő és hetvenkedő.

Beszélgetünk iskoláról, munkáról, a tengerpartról, ahová alkalmi barátaink nagyon szeretnének eljutni. A politika nem érdekli őket. Az meg különösen nem, hogy éppen hányadik kongresszusára készül a párt, és tudja-e teljesíteni a kitűzött célokat. A hétköznapi dolgokra terelődik a szó. Rádöbbenek, hogy nem mindig pontosan értjük egymást. Annak megértetése, hogy egyikük a múltkor a tanácson járt valamilyen ügyben, magyarázatra szorul. Eddig azt gondoltam, hogy a „Tanács” valamilyen testület. Hamar kiderült, hogy másról van szó. Valami hasonlóról, amit mi községházának nevezünk. A mi nyelvjárásunkban pedig már nagyon sok a szláv eredetű szó, ezért a máhomfai legények sem értették meg, hogy mi a csuda az „obcsina”, ahol az útleveleket kell kérelmezni.

Jóska túlzottan magasztalja a mi helyzetünket. Folyton hangoztatja a jugoszláv oldalon élők magasabb fizetését, és azt hengegve teszi. Nekem ez nem tetszik. Van nekünk is odaát bajunk bőven! Én nem azért akartam megismerni a határ másik oldalán élőket, hogy a jobb helyzetünket hangoztassam. Arról akarok

meggyőződni, hogy mennyire vagyunk még egyformák. Belátom, másokban kevés ilyen jellegű igény maradt, és a határ menti emberek helyzetét különbözően látjuk. Az egyik fiú, akit Petinek hívnak, és a helyi gimnázium diákja, folyton arra céloz, hogy a mi helyzetünk sokkal kedvezőbb, mert ott nincsenek oroszok. Ezt nagyon halkán, suttogva mondja, nehogy a többi vendég közül bárki megértse. Magyarországon szerinte az oroszok mindent feléltek, az országot leigázták. Ő volt tavaly Németországban a nagybátyjánál, aki 1956-ban elszökött Magyarországról. Ott döbrent rá arra, hogy Magyarországon az emberek életereje az orosz megszállás után óriásian visszaesett.

– Itt fásultak az emberek, és félnek mindentől. Egymástól is. Nagyon kevéssel megelégszenek, csak fizikailag ne zaklassa őket senki. Az én szüleimet fiatalon meghurcolták, most mégis mindenbe belenyugodtak. Ha csak a fele igaz abból, amit a sanyargatásukról beszélnek, akkor alig tudom megérteni, hogy mégis ennyire tudnak alkalmazkodni – magyarázza mérgelődve Peti.

Olyasmi az itteni légkör, amelyent nálunk is tapasztalni lehet. Megpróbálok elmagyarázni neki a véleményemet, hogy hiába jobb nálunk a szociális állapot, a magyar emberek közömbössége, meghunyászkodása ott is jelen van. A különbség legfeljebb annyi, hogy a délszláv államban élők nemzeti hovatartozásuk miatt alázták meg. Mivel csak Peti érdeklődik a társaságban az ilyen dolgok iránt, két csoportra oszlunk az asztalánál. Mi Petivel alkotunk egy párost, a másik három fiú egyéb dolgokról társalog az asztal másik oldala mögé áthelyeződve. Mi ketten abban is rokonlelkek vagyunk, hogy a rendszer vallásellenessége bánt bennünket.

– Én még néha most is olvasok szentleckét a templomban. Előtte tizenkét évig ministráltam a miséken – magyarázom. – Fiatalabb koromban a papi hivatás is vonzott valamennyire, azonban néhány évi érdeklődés után lemondtam róla. A lányok tetszenek, bevallom, de azt hiszem, hogy jobban befolyásolta a döntésem annak a felismerése, hogy nemcsak reverendában lehet az ember a szeretet és a megértés hirdetője.

– Engem a nagybátyám ösztönzött a papi hivatásra, azonban a szüleim határozottan ellene voltak. Ezért komolyabban soha nem gondolkodtam róla – mondja Peti.

– Egy időben pilóta is szerettem volna lenni. Már nem értem, hogy honnan volt az indíték, mert a padláson is tériszonyom van. Mostanában pedig úgy vagyok a pályaválasztással, hogy egy szakma iránt sem érzek különösebb kötődést – teszem még hozzá. Peti sokkal határozottabb. Ő matematika–fizika szakos tanár akar lenni.

Még legalább fél órát társalgunk a vendéglőben, majd Józsinak ismét menni kell. Javasolja, hogy a Hotel éttermi részébe is nézzünk be, mert ott biztosan találkozunk ismerősökkel. És finom cigánypecsenyét is ehetünk. Peti és a másik máhomfai fiú nem tartanak velünk. Ők a presszó felé indulnak el. Abban maradunk, hogy majd ott még találkozunk.

Nagy megkönnyebbülés számomra, hogy amikor kijövünk a Sport vendéglőből, már alig fúj a szél. Hűvös a levegő, de a korábbi állapothoz képest elenyészőnek tekinthető a hideg. Felpattanunk a kerékpárookra, bár mindössze egy pernyi utat kell megtenni a Hotelig.

A lenti Hotel egy alacsony földszintes épület az új művelődési ház mellett, a templom közelében. Nem tudom, hány szobával rendelkezik, és akad-e szállásigény, az étterme azonban tágas. Több asztalánál ülnek vendégek, de jócskán maradt még üres asztal a cigarettafüsttel és a nem túlságosan erős fényvel enyhén átítatott, az eddigi helyszínekhez viszonyítva nagyon tisztának tűnő helyiségben. A fülbemászó zene be-

zengi a hangulatos termet. A dobos nevetve pillant felénk, és kedvesen köszönt bennünket. Én most látom őt először, de társaim már többször találkozhattak vele, hiszen Pistának szólítják. Helyet foglalunk az egyik asztalnál a hosszú ablakszerkezet mellett, amely a mennyezettől a földig ér. A szomszéd asztalnál két házaspár étkezik. Felénk sem néznek. Mi annál jobban odafigyelünk az előttük lévő tányérokra, mert már éhesek vagyunk. Könnyen kötélnek állok a rendelésnél, amikor Józsi a cigánypecsenyét javasolja. Huszonöt év körüli, nagyon csinos pincérnő szolgálja fel az ételt. Kedves hozzánk. Érzem simulékony mozdulatainak némelyikét, amikor felszolgálja a fokhagymaillatú falatokat.

Nagyon bensőséges a Hotel légköre. Hagyományt és modernséget egyaránt érzek benne. A zeneszámok olyan hangulatos idéznek fel, amelyet eddig csak elképzelni tudtam. Most megtapasztalhatom, és jól érzem magam a bőrömben! Az István vagy Pisti névre hallgató zenész nekünk szánja a „Dalolj csak, jó harmonikám” kezdetű dalt. A vendégek közben az asztaloknál kellemesen társalogva fogyasztják italaikat. Egy hölgy a terem másik sarkában egy magas férfi vállára borul. Néhányan, amint mi is, étkeznek. Én nagyon élvezem a légkört. Folyamatosan szól a romantikus hangulatba ringató zene. Ez itt kellemes meglepetés számomra. Alig tudok odafigyelni társaim beszédére, annyira a belső gondolatvilágomba mélyedtem. Amint így merengek, nagyon jólesik, amikor a pincérnő a hamutárca kiürítése közben ismét megérinti a vállamat. Véletlenszerű mozdulat bizonyára, mégis a másik sarokban egymásnak szerelmet valló párhoz hasonló élményként élem meg. A tekintetemmel próbálom kifejezni érzelmeimet. A nálam néhány esztendővel idősebb hölgy hasonlóan kellemes visszapillantással válaszol. Ez a szempárjáték az ott eltöltött órában még néhányszor megismétlődik. Tisztázom magammal, hogy ez nem szerelem első látásra, de valami varázslatos mégis van benne. Maradnék szívesen hosszabban is a Hotel éttermében, de menni kell a presszóba. Petinek megígértük, hogy ott még találkozunk. Amikor elköszönünk, a pincérnő még egy bájos mosolyt küld felénk. Úgy érzem, hogy nekem szánta.

A presszóban még többen vannak, mint amikor korábban ott jártunk. A zaj és a zene sokkal erősebb, a cigarettafüsttől alig lehetett felismerni az arcokat. Peti körül többen ülnek. Odahív bennünket is, így vagy tízen vagyunk az asztaltársaságban. Én kávé rendelék, társaim ismét sört kérnek. Gyorsan összeismerkedünk. A legtöbben gimnazista lányok Letenye környékéről, hárman a horvátok lakta falvakból.

Amikor valamennyire kiürül a harmadik helyiség, amelyikben mi vagyunk, az egyik lány megkérdezi tőlünk, hogy ismerünk-e horvát dalokat. Énekelni kezdi a „Tamo daleko, daleko kraj mora...” című éneket, amely a tenger menti tájról szól. A másik két lány is csatlakozik hozzá, és mi hárman is, mert jól ismerjük a jugoszláv nyelvterületen közismert, kellemes éneket. Egy népdalt is énekelnek a lányok horvát nyelvjárásban, amit mi nem ismerünk. A horvát beszéd azonban kevésbé megy nekik. Elbeszélgetek velük ezekről a dolgokról. Ők nem vallják magukat horvátnak, hanem magyarnak, akik horvátul is tudnak. Nehezen értik meg, hogy én kitartok a magyarságom mellett, mert szerintük jugónak sokkal jobb lenni. Józsi egyetért velük. Én eléggé magamra maradok véleményemmel, csak Peti gondolja hasonlóan. Meg akarom velük értetni, hogy én a más nyelvek és kultúrák ismeretét óriási kincsként élem meg. Gazdagabb vagyok általuk! Az anyanyelvem azonban több annál, olyan, mint a szemem fénye vagy a fülem hallása. Anélkül nem lennék én, és nem tudnám ily módon kifejezni magamat. Annak sem tapsolhatok, hogy nagyszüleit saját akartuk ellenére taszították idegen közegbe, megkérdezésük nélkül. A mostani állapottal mégis

meg kell békülni. Az sokkal könnyebben sikerülhet, ha gyakorta társaloghatunk zalai fiatalokkal. Az eltérő vélemények ellenére is nagyon kellemes hangnemben folyik a beszélgetés.

Utána még másról is szót váltunk, főképpen a zenéről és az iskolai dolgokról. Később kisebb csoportokra szakadt a társaság. Peti az egyik lánnyal átül egy másik asztalhoz. Egy másik, Letenye környéki, barna hajú leányka mellém húzódik. Kedves, sok érdekes témáról beszélgetünk kettesben is. Elmondja, hogy ő a családjával már többször járt Csáktornyan. Nagyon tetszik neki a város. Érzelmileg nem tudok hozzá közelíteni, pedig ő próbál rávenni. Folyton visszatér gondolatomba a pincérnő a Hotelből. Nem szeretném megbántani Katit, mert így hívják a lányt, inkább néhány percre kimegyek a presszóból. Elsétálok a Hotel elé, mert mindössze kétszáz méterre van onnan, azonban nem megyek be.

Utána ismerősök érkeznek a presszóba az egyik muravidéki faluból. Ők visszatérő vendégek, hamar beilleszkednek közénk. Viccelődni kezdünk. Koromsötétig mókázunk. Annyira beesteledik, hogy el kell köszönni az új barátoktól. Hazafelé csak ketten indulunk el Ferivel. Józsi ismét találkozott a lánnyal, akinek a múltkor nagyot füllettett. Úgy látszik, gyorsan szent lett a béke, mert közölte velünk, hogy ő még nem akar hazamenni. Nem is erőltettük.

Kint hideg téli éjszaka van, de a szél teljesen lecsillapodott. Lentiben haloványan világítanak az utcai lámpák. A településen kívül, az országhatár felé vezető hosszú úton nagyon lassan tudunk csak közlekedni a sötétben. A délután felhalmozódott élmények majálisi nyüzsgésként kavarnak gondolataimban. Mennyire volt olyan a várva várt nap, amilyenek korábban elképzeltem? Azt tapasztalom, hogy azonos földrajzi tájon hasonlóan gondolkodó emberek laknak, de a merev határ különbözőségeket is jócskán iktatott közénk. Egyszerre vagyunk közel és távol egymástól. Mi jugók vagyunk számukra, olyanok, akik magyarul is tudunk. Nálunk pedig ők a „magyarok”. A szlovénok megint másképpen látják ezt az egészet. Visszaút nincs a múltba, meg kell békülni a jelennek! A mozgás, az élet erős ellenszélben történik, amit nagyon nehéz leküzdeni. Az éghajlati állapotból származót a legtöbbször sikerül is, ahogy ezt a mai nap is idejövet bebizonyítottuk. Azzal a másikkal, a lelki síkon szembe fújó széllel sajnos sokkal nehezebben lehet megbirkózni. Azok bizonyára szerencsésebbek, akik mindig szélcsendben mozognak, és akik ezt a folyamatosan tomboló vihart már nem érzékelik.